

“ ”

Jainkorik gabeko belaunaldia gara, eta bi aukera eman dizkigute: kontsumoa eta lana

Aixa de la Cruz

2020ko Euskadi Literatura Saria irabazi zuen *Cambiar de idea* (Ideiaz aldatu) autofikzio feministarekin. Emakume idazleek literatura kanon patriarkalera egokitu beharra kritikatu zuen liburu horretan. *Todo empieza por la sangre* (Dena odoletik hasten da) bere seigarren eleberriarekin askatu da presio horretatik; askotariko maitasun harremanak ditu ardatz, erlijiosoa barne.

tzen didate ea autobiografikoa den, eta ez. Baina idaztea oso pertsonala da beti: barruak mugitzen ez badizkizu, ez du funtzionatuko.

Ane Labakak berriki idatzi zuen *Berria-n* emakume idazleei etengabe galdetzen zaiela ea haien eleberriak autobiografikoak diren.

Gizonei ez zaie galdetzen ez delako interesatzen. Gurekin morboa ematen du. Nahiko zitala da.

✂ JUNE FERNANDEZ 📷 PELLO MAUDO HERRERO / ARGIA CC-BY-SA

Psikiatriak patologizatzen dituen ondoez jatorri sozialak aztertutuen Aixa de la Cruzek (Bilbo, 1988) *Las herederas* (Oinordekoak) eleberrian. Halaber, *Todo empieza por la sangre* (Dena odoletik hasten da) bere azken obran osasun mentalaren hauskortasuna presente dago, baina bilaketa intimo bati lotuta: behin eta berriro saiaturiko da Violeta hutsune existentziala maitasunaren bidez asetzen, izan maitasun erromantikoa edo espirituala.

Mugimendu handiko eleberria bateratzen duen elementu sinbolikoa da odola: umetan lagunen arteko paktuetan elkartrukatzeko dena, abortuetan galtzen dena eta banpiro nartzisistek xurgatzen dutena. Bere zortzigarren liburua da –bost eleberri, ipuin bilduma bat eta saiakera bat atera ditu aurretik–. Lehena 20 urterekin argitaratu zuen, eta oraindik ere kritika patriar-

kalak gaztetasunari lotutako kliseak darabiltza bere lana deskribatzeko.

Liluratuta zabilta psikoanalisiarekin. Eraginik izan al du liburu honen idazketan?

Bai. Lehen aldia da pertsonaia bakar baten ibilbidea idazten dudana, eta lanari ekin diot ordena kausal batean, ez kronologikoan. Terapiari zure bizitza kontatzen duzunean ere, orainetik hasi, orainak iraganera eraman, eta iraganetik orainera itzultzen zara. Bestetik, idazketa intentsua izan da niretzat, terapia saioen moduko nekea utzi didana. Violeta protagonistaren nerabezaroa irudikatzeak nire nerabezaroa gogortzera ninderaman, eta umetan nire amarekin izandako dramak berrikusi ditut, ni ere ama naizen honetan. Gauza hauek komentatzen ditudan bakoitzean galde-

Badakit *Evanescente* izenburua ipini behar zeniola hasiera batean. Biki ebanescente bat izan zuela jakiten du Violetak, eta Paulekiko duen obsesioarekin lotzen du.

Nobelarako mito klasikoekin lanean ari nintzela, lagun batek kontatu zidan bere esperientzia: helduaroan jakin zuen biki bat izan zuela, baina jaio aurretik hil zela. Platonen mitoaren korrelatu biologizista iruditu zitzaidan: bizirik iraungo duen biki galera-sentsazioarekin jaioko da, dolurik egiteko aukera gabe, eta bizitza emango du hura osatuko duen norbaiten bila.

Violetak uste du hori izan daitekeela bere hutsune existentzialaren jatorria.

Sistema neoliberalak konbentzitu nahi gaitu gure ondoezek kausa jakin bat dutela, eta gure erronka dela gurekin bat datorren marko diskurtsiboa aurkitzea:

dela karta astrala, dela bisexualitatea, dela diagnostiko psikiatrikoa... Aitzitik, ondoezaren azalpenak konplexuagoak dira: kausa ia guztiak sistemikoak dira, baina asko biografikoak ere bai. Adiera bakarreko azalpenak kapsulatzen dizkigute, produktuak erosi ditzagun: "Ez al zaizu ondo iristen *prana* burmuinera? Egin ezazu gure kundalini yoga ikastaroa".

Kritikak esan ohi du zure belaunaldiko idazlea zarela.

Bat al zatoz?

Nazkatu samar nago. Ez dakit zenbat urte bete behar ditudan hori entzuteari uzteko. Mundu guztiari eragiten dioten egiturazko arazoak, hala nola etxebizitzaren alokairuaren arazoak, belaunaldi baten afera gisa aurkezteak sistemaren ardura lausotzen du. Modu horretan, uniberteltasuna eta gizarte osoa interpelatzeko gaitasuna kentzen digute.

Bilboko Bidebarrieta liburutegian eleberriaren aurkezpenera hurbildu zen jendea ikusita –jende oso heldua

eta asko gizonak– esan daiteke zuk bai lortu duzula gizarte osoa interpelatzea.

Oso polita da. Literatura gure enpatia eta identifikazio gaitasuna kolokan jartzeko dago. Suposatzen da gure oso antzekoa denarekin identifikatu behar garela, eta soilik gozatu behar dugula irakurri dugun egilearen ideologia gurearekin bat datorren literaturaz. Nire ustez, benetan estimulagarria da kontrakoa gertatzen denean. Hala ere, egiari zor, emakumeek irakurtzen naute gehien bat; gehiengoak dira irakurketa klubetan eta kultura espazioetan. Oraindik ere nolabaiteko lubakia sumatzen dut gizonezkoen publikoan.

Anagrama argitaletxe handian publikatzen duzu. Esango nuke zubigintza lana egiten duzula diskurtso aktibisten eta jendarte zabalaren artean.

Ez dut modu kontzientean egiten, baina idazkeraren xede bat bada jasota uztea batzuk ez garela bizi izan arauaren arabera. Egia esan, nire liburuetan beti erre-

tratutzen dut nire bizitza bera baino, nire bizimodua egituratzen duen ehun diskurtzibo, afektibo eta ideologikoa.

Literatur kanon patriarkala kritikatu zenuen *Cambiar de idea*-n. Aipatzen zenuen argitaletxe askok emakumeen obrak argitaratzen dituztela soilik molde jakin batera egokitzen badira. Presio horretatik askatu al zara?

Oso presente dut pasarte hori. Umetan XIX. mendeko folletoiak maite nituen. *Madame Bovary* edo Tolstoi irakurtzen nituen eta trama erromantikoa bakarrik interesatzen zitzaidan. Gertatu zait maitasun nobela bat idatzi nahi izatea eta pentsatzea, emakume gaztea izanik, horrek prestigioa kenduko lidakeela.

Hala ere, nobela hau ez da batere kursia...

Ez? Nire erregistrorik kursiena da... [Barre egin du]. Konpentsazio-mekanismo moduko bat sumatzen dut neure baitan. Nire ilobak ondo deskribatzen du: "Zu kursia zara, baina beltzez jantzita".

Hitz egin dezagun maitasunaz. Salma eta Paul, Violetaren bikoteak, lanbide artistikoetan aritzen diren bitartean, gure protagonistak ez du halako bokaziorik. Agian gabezia horrek indartzen du bere dependentzia emozionala? Eleberrian iradokitzen da sozialki onartutako bi modu daudela hutsune hori betetzeko: amatasuna bata eta lanbide artistikoa bestea. Berak erabaki du ez dela ama izango, eta artearen bidez ere ez da betikotzen ari. Geratzen zaiona da maitasun istorioen idealizazioa, Disney baino, banpirikoak direnak: horiek betikotze aldera, bere nortasuna galduko du.

“ ”

***Ez naiz lorpenak
ospatzeko gai, eta
hutsegite txikiekin
zapuztu egiten naiz.
Banabil hori
aldatzeko lanean***

Hainbat harreman-eredu esperimentatzen jarri duzu Violeta, eta denak desidealizatu dituzu. Hori zen nire ideia: pertsonaiak, bere bilaketan, ikerketa ia enpirikoa egingo du, saiakuntza-erroreak, konturatu arte maitasun idealizatu posible bakarra Jainkoarenganakoa dela.

Spoiler: horrek ere ez dio funtzionatuko.

Beno, baina nire asmoa bazen iradokitzea soilik ez gorpuzdun izakiak idealiza daitezkeela horrenbeste. Uste dut gakoa ez dagoela harreman ereduaren. Zure bikote sexualak esplotatzen badiotuzu, berdin dio bat edo bost izatea. *Millenial* belaunaldikook uste genuen maitasunaren inguruko teoria jakin batek, akordio jakin batzuek, emantzipatuko gintuztela. Aitzitik, konturatu gara ondo dagoela aukera desberdinak pentsatzea, baina praktikan ez dagoela errezeta magikorik: harreman bakoitzak bere ituna aurkitu behar du, gor-

putzarekin aurkitu gainera.

Berritzailea egin zait liburuko maitasun istorio iraunkorrena lesbiana baten eta gay baten artekoa izatea.

Arestian kargu hartu didate nire bisexualitatea publikoki ikusgai ez egiteagatik, eta horrek oso deseroso sentiarazi ninduen. Ez nengoen prest, denbora asko eman baitut harreman heterosexual batean, eta nirea ez zen borroka batez jabetzen nintzela iruditzen zitzaidan. Denborarekin konturatzen zara baneratatutako bifobia dela hori, eta gizonekin nuen harremanean indarkeria espezifikoak pairatu ditudala bisexuala izateagatik. Horrekin jolastu nahi nuen.

Kanpotik interpreta daiteke Violetak bifobia baneratatuta duela, baina bortitza iruditzen zait Violetari zer izan behar duen esatea. Bestetik, oso dibertigarria iruditzen zitzaidan kontatzea Violeta eta Paulen arteko maitasuna hain dela handia, ezen identitate politikoetatik harago doala.

Edonola ere, iruditzen zait zure liburua erreferentzia baliotsua dela komunitate bisexualarentzat. Ekarpene hori egin nahi zenuen?

Dudarik gabe. Gogoan dut niretzat zein preziatua izan zen eleberri kuttun batean bisexualitatearen normalizazioarekin topo egitea. Illo horretatik, Sabina Urracaren *El celo* asko gustatzen zait, baina Alejandro Simon Partalen *La Parcela*-k bereziki liluratzen nau, orientazio sexualaren gaiari esplizituki heldu gabe, pertsonaia guztiek irekitasun hori dutelako. Kultura oso bat falta zaigu, erreferente positiboen tradizio bat, baneratatutako bifobia hori gainditzeko.

Salmaren pertsonaiaren bidez desidealizatu dituzu harreman lesbikoak.

Emakume bisexualok pentsa dezakegu harreman heteroetan dauden arazo guztiek bestearen maskulinotasunarekin zerikusia dutela; hori ironizatu nahi nuen. Orduan, hurrengo bikotea emakumea denean, ohartuko gara nartzisistak bilatzeko joera baldin badugu, patro hori mantenduko dugula, bikotekidearen generoa edozein dela ere. Hortaz, genero estereotipo bat erretratatzeko baino, mundu artistikoan eta literarioan asko ikusten dudan nartzisismo modu bat erretratatzeko interesatzen zitzaidan Salmaren bidez: dilema etikorik ez duen artista, inguruko pertsonaiei dena arpilatzen diena, baime-

nik eskatu gabe, artearen izenean.

Ez duzu uste azkenaldian etengabe eta arinkeria handiz erabiltzen dugula nartzisista etiketa?

Instagramen etengabe aipatzen dena “nortasun nartzisistaren nahasmendua” da, eta diagnostiko horren itemek ia beti tratatu txarrak ematen dituzten gizonak deskribatzen dituzte. Hortaz, iradokitzen dute gizon matxisten jokabidea arazo psikiatriko batek eragiten duela, eta ez patriarkatuak. Nik ez dut nartzisismoa horrela ulertzen, baizik eta nortasunez augarri baten moduan, harremanetan bereziki aktibatzen dena. Uste dut denok izan dezakegula bestea bitarteko gisa erabiltzeko joera, gure helburuak betetzeko, sotilki bada ere. Hala nola zenbait tokitara iristeko edo hutsuneak betetzeko. Horregatik diot banpiroaren mitoa erromantizatu dugula, nahiz eta nartzisismoaren definizioa izan: ez zaitut maite izaki autonomo gisa, baizik eta nire jabegoa edo nire gorputzaren zati bat zaren neurrian. Banpiroek drainatu egiten zaituzte, zure odola ematen dizute, eta orduan elkarrekin egongo zarete betiko.

“ ”

***Millenialok uste genuen
maitasun akordio
batzuek emantzipatuko
gintuztela, baina
konturatu gara
praktikan ez dagoela
errezeta magikorik***

Hitz egin dezagun espiritualtasunaz. Bilaketa desesperatu honetan, Violeta budismora edo santeriara bihur zenezake, baina erlijio katolikoa aukeratu duzu.

Ez nuen erori nahi protagonista turismoko espirituala egiten jartzeak dakarren exotizazio esparruan. Erronka bat iruditzen zitzaidan arren, ikaskuntza-prozesu ederra bihurtu zen niretzat. Izan ere, Violetak bezala, nik ez dut inolako

erlijio-prestakuntzarik. Testu kristaue-tara hutsetik hurbildu nintzen, eta argi ikusi nuen ebanjelioak ezkerreko manifestuak direla modu jakin batean irakurri gero, eta balio ez duena ere alde batera utz dezakezula. Troiako zaldiak izan gaitezke: kuirrok katolizismoaz jabetzea inplosioa izango litzateke Elizarentzat eta oso irakurketa interesgarriak egin ditzakegu.

Asko gara espirituali umezurtz sentitzen garen agnostikoak...

Hutsune existentziala transkulturala eta transgenerazionala bada ere, egia da Jainkorik gabeko belaunaldi bat garela, eta eman dizkiguten alternatiba baka-rrak kontsumoa eta lana izan direla. Hala, lana identitario bihurtu behar dugu jasan ahal izateko, edo gure denbora oparitu gustuko ez dugun jarduera bati, kontsumitzeko diruaren truke. Horregatik gabilta terapia eta erretiro bila, nolabaiteko transzendentzia bila.

Violetak ezkerreko utopietako bat ere probatzen du: hiritik landa eremura joatea, lagunekin bizitzera.

Nork ez du horrekin amets egin? Nire lagun batek esan dit tristea iruditzen zaiola eleberrian bake eta maitasun perfektuko uneek hain gutxi irautea. Baina ez nituen idealizatu nahi oraingoz oso bideragarriak ez diren aukerak. Komunitate batek funtzionatzeko, ondo konektatutako sareak behar dira landa eremuan.

Ibilbide oparoa duzu. Nola sentitzen zara zure lehen obrekiko? Esango zenuke bibliografia koherentea sortu duzula?

Ez dut atzera begiratzen. Lotsa handia ematen dit idatzitakoak, dena zuzentzeko bultzakada eragiten didan hiperperfekzionismoagatik eta ez dakidalako zer aurkituko dudan iragana berrikusten badut. Esango nuke *Cambiar de idea*-tik hona oso ildo koherentea dagoela: errepikatzen da ondoez psikikoen inguruko

obsesioa –ez zait gustatzen “gaixotasun mentalaz” hitz egitea– eta identitatearen ideiarengatik. Hori baino lehen... Ez dakit nor nintzen ere 20 urterekin! Oso gazte hasi nintzen argitaratzen, gazteegi nire ustez. Horregatik ia ez naiz sentitzen nire lan goiztiarrenen egile.

Nola sentitu zinen Euskadi Literatura Saria jaso zenuenean, 2020an?

Izugarri ondo, nire etxea erosi nuelako! Hori da sariaren alderik garrantzitsuenak: idazten jarraitzeko baldintza materialak ematen dizkigutela. Oso itota nengoen orduan, nire alaba txikiarekin aitariaren herriko etxean bizitzen, eta joan egin behar genuen... Diru hori sartzen ez bazen, ez nuen aurrera egiteko modurik.

Zer moduz bizi duzu arrakasta?

Genero-markatzaile argi batekin: merezimendu-arazoak dituen emakume bat naiz. Ez naiz lorpenak ospatzeko gai, eta hutsegite txikiarekin zapuztu egiten naiz. Banabil hori aldatzeko lanean. Bost urterekin galdetzen zidatenean ea zer izan nahi nuen handitan, idazle erantzuten nuen. Ametsa bizitzen ari naiz: pribilegio handia da dirua irabaztea nire esperientzia prozesatzeko modu bat den zerbait eginez. Halaber, primerakoa da bozgorailu bat izatea, zerbait esan nahi duzunean jendeak entzungo zaituela jakitea.

Katixa Agirreren Berriz zentauro itzuli duzu gaztelaniara. Gustatu zaizu itzultzaile lana?

Ederra izan da. Katixa oso lagun ona dut, eta pribilegioa da hain ondo ezagutzen duzun norbait itzultzea. Oso umore garratza du, une batzuetan pentsatzen nuen "hau nola esango zuen Katixak?", eta itzulpen apur bat desberdina egiten nuen bere esentzia mantentzeko.

Bilbotarra zaren arren, Laredon (Kantabria) bizi zara aspalditik. Hurbildu al zaitu esperientzia horrek euskarazko literaturara?

Lotura handia galdu dut Euskal Herriarekin eta hizkuntzarekin, eta horrek garai batean erru handia eragiten zidan. Euskaraz irakurtzen dut, Eider Rodriguez nire idazlerik gogokoenetakoa da, baina oso baldar sentitzen naiz hitz egiterakoan, lotsatu egiten naiz [elkarrizketa gaztelaniaz egin dugu]. Aitzitik, bitxia egin zait jabetzea jariatasun handiz itzultzen dudala euskaratik: Horrek frogatzen du, blokeoa hor badago ere, euskara ere nire hizkuntza dela. ●